

To sprangede Textilarbejder
i danske Oldfund
af
H. C. Broholm og M. Hald

H. C. BROHOLM OG
MARGRETHE HALD:

TO SPRANGEDE
TEXTILARBEJDER I
DANSKE OLDFUND

SÆRTRYK AF AARBØGER FOR NORDISK
OLDKYNDIGHED OG HISTORIE. 1935

TO SPRANGEDE TEXTILARBEJDER I DANSKE OLDFUND

AF

H. C. BROHOLM OG MARGRETHE HALD

I en Afhandling om Dragtfundene fra den ældre Bronzealder, som vi offentliggør i Nordiske Fortidsminder II, S. 215 ff., gives der en Beskrivelse af alle de fra denne Tid bevarede Tøjer¹. Ligeledes forsøger vi at skildre Bronzealderens Væveteknik og den Vævestol, der kan have været benyttet ved Fremstillingen af Stofferne. For en Række andre Textilarbejder fra Oldtiden er der allerede tidligere gjort rede her i Tidsskriftet².

I det følgende skal som Supplement til de tidligere Undersøgelser behandles to ejendommelige Stykker, af hvilke det ene aldrig har været publiceret, og samtidig vil den specielle Textilteknik, hvori de er udført, blive gjort til Genstand for nærmere Omtale, da den ikke før har været indgaaende behandlet i den danske arkæologiske Litteratur.

I den berømte Kvindegrav, der 1871 fremdroges i Borum Æshøj, fandtes foruden andre Textiler ogsaa et ejendommeligt, kunstfærdigt flettet Netværk (Fig. 1). Bortset fra en Beskadigelse i Midten, der er tilføjet det ved Fremdragelsen, er Nettet særdeles velbevaret og saa klart, at man med Sikkerhed kan udrede, paa hvilken Maade det er

---

¹ Jfr. Undersøgelser af archæologisk Materiale udførte i Prof. Steins Laboratorium ved Bille Gram. Aarbøger 1891, S. 97 ff. Thomas Thomsen: Vævede Stoffer fra Jernalderen. Aarbøger 1900, S. 257 ff. G. J. Karlin: Några undersökningar om den förhistoriska textilkonsten i Norden. Studier tillägnade Oscar Montelius. 1903, S. 189 ff.

² Margrethe Hald: Brikvævning i danske Oldtidsfund, Aarbøger 1930, S. 277 ff. Jfr. samme Forf.: Brikvævning (1932), S. 34 ff.

fremstillet. Dette skete allerede i Slutningen af 1880erne, da Frk. PETRA GODSKESEN forfærdigede en Kopi efter det til den danske arkæologiske Afdeling paa Verdensudstillingen i Paris 1889. SOPHUS MÜLLER opfattede det som et Haarnet og viste det i den Afhandling, hvormed han i 1891 offentliggjorde Frk. Godskesens Iagttagelse, anbragt paa en Kvindenakke, og fra denne Afhandling er Afbildningen gaaet ind i den arkæologiske Litteratur¹. Om det virkelig er et Haarnet, vi her har bevaret, er dog ikke fuldkommen sikkert, saalænge der ikke er fremdraget et lignende in situ af en Sagkyndig. J. J. A. WORSAAE antog det saaledes for at være en Slags Hue eller Kappe². Sikker er det derimod, at Nettet paa Sophus Müllers Afbildning er vendt forkert; thi, som Frk. ELNA MYGDAL har paavist, maa Rendingstraadene i den Stilling, hvori det er anbragt, i hvert Fald gaa lodret³.

Det var Iagttagelsen af et Par Fejl i Maskerne, som forekommer dobbelt i lige stor Afstand fra Midten, der bragte Frk. Godskesen til at løse Spørgsmaalet angaaende den Methode, paa hvilken Nettet var dannet, nemlig ved en, ved Hjælp af to Pinde foretagen, Fletning af en Række lodret liggende Traade, der var udspændt mellem to parallelle Snore. Navnet paa denne Teknik kendte man ikke dengang, og endnu i 1897 siger Sophus Müller, at Nettet hverken er knyttet, hæklet, fileret eller strikket eller overhovedet gjort paa nogen nu kendt Maade⁴.

De Undersøgelser, der har været drevet de sidste 35—40 Aar, har imidlertid fremdraget og klarlagt et stort Materiale af Textiler, der er udført i samme Teknik som Borum Æshøjnettet. Det er dels Arbejder frembragte af senere Tidens Folkekunst, dels koptiske Textiler, som gaar tilbage til Oldtidens Slutning, hvortil slutter sig et Par mosefundne Stykker, det ene fra Norge, det andet fra Danmark⁵.

¹ Aarbøger 1891, S. 101, Fig. 1.

² Dragter fra den ældre Bronzealder i Danmark. Illustreret Tidende Nr. 643, 1872.

³ Elna Mygdal: Sprang, en Haandarbejdsteknik, som er gaaet i Forglemmelse. Vore Damer, 10. Maj 1917. Samme: Danske Folketekstiler: Nórdens Husflidsforbund VI, 1931, S. 13 f. ⁴ Vor Oldtid, S. 244.

⁵ Luise Schinnerer: Antike Handarbeiten (Wien 1890erne). Denne Bog er det grundlæggende Arbejde om Sprang. Fig. 12 er kopieret efter nævnte Værk. Fig. 4—11 følger i Principet Luise Schinnerers instruktive Tegninger. Hans Dedekam: Hvitsøm fra Nordmør (1914) S. 33 f. Samme: Et tekstilfund i myr fra romersk jernalder, Sta-

Fig. 1. Haarnet fra Borum Æshøj.

Den Teknik, der er anvendt til Borum Æshøjnettet, benævnes i Reglen Sprang, men ofte bruges ogsaa Navnene Bregding, Slyng, eller Linkning. Professor J. BRØNDUM-NIELSEN har venligst oplyst, at vanger Museums årshæfte 1921—24, S. 3 ff. Helga Brekke-Vasbotn: Bregding (Oslo 1929). Astrid Sandvold — Halfdan Arneberg: Sprang (Oslo 1927). Anna Grostøl: Sprang (Oslo 1932). Maria Collin: Gammalskånska band, Fataburen 1915, S. 14 ff. og S. 214 ff. Samme: Den äldsta kända flätningen, Fataburen 1922, S. 53. Erna Lorenzen: Gamle danske Haandarbejder (1932), S. 11 ff.

medens de tre sidste Navne er gamle nordiske Ord, der kan have været anvendt om den specielle »Sprangteknik«, forekommer Ordet Sprang i nordiske Sprog ikke før i Middelalderens senere Del. »Da endvidere Ordet sprank (Muster, Zeichnung im Zeuge) kendes fra Middelnedertysk og tekniske Udtryk oftest har Kulturretningen fra Syd til Nord, maa det angaaende Ordets Oprindelse siges at være sandsynligst, at det er kommet til os sydfra. Dette fremgaar yderligere af den Omstændighed, at middelnedertysk og middelhøjtysk Verb. sprengen har Bet.: aus verschiedenen Farben mischen, bunt machen, sprengeln, Zeug mit Mustern durchsetzen, hvilken Betydning ikke forefindes ved det tilsvarende nordiske Verb. sprengja. Man maa da formode, at denne gamle Teknik i Norden har været uddød eller uddøende . . . eller har haft en Betegnelse, der har maattet vige for nymodens Udtryk, og at saaledes det sydfra kommende Udtryk er trængt vidt ud i Norden, anvendt m. H. t. en gammel Teknik eller en ny Teknik af samme Art som en ældre glemte¹.

I Norge betegner Substantivet bregding (Verb. bregda) sikkert den samme Teknik som Ordet Sprang. Paa Færøerne, hvor hverken Navnet Sprang eller Teknikaen er kendt, betegner Bregding to forskellige Arter af Baandfletning og har altsaa i Almindelighed Betydningen Fletning². I Danmark synes Ordet Slyng (Verb. at slynge) at betegne Sprang, saaledes i Folkevisen om Aage og Else³: Der sidder tre Møer i Bure, de to slynge Guld, selv om det i ældre Texter er vanskeligt at afgøre, om Betydningen er i Alm. sno, tvinde, flette eller specielt sprange. I den iøvrigt sene Vise om Aslak Thordsøn og Skjøn Valborg⁴ stilles Slyng i Modsætning til Syning: De lærte hende slynge, de lærte hende Søm. At det ikke er den Teknik der udføres ved Hjælp af Slyngstokke, og som bruges til Forfærdigelsen af Snore, der er ment i Folkevisen, synes givet.

Af særlig Interesse er en Strofe i Ingjaldskvadet, hvor Dronningen tilbyder Starkad, der har bebrejdet Ingjald, at han ikke har hævnnet

¹ Breve til H. C. Broholm af 15/9 og 18/9 1934.

² Meddelt af Fru Petra Djurhuus i Brev til Margrethe Hald 30/11 1934.

³ Danmarks gamle Folkeviser II, S. 495. Jfr. Fra Fortid og Nutid V, S. 1.

⁴ D. g. F. VIII, S. 139.

sin Fader, sit Hovedsmykke. Kæmpen afviser med haanende Ord denne Kvindepynt:

Amove, quæso, muliebre donum
 et tuo mitram capiti repone!
 Infulas nemo Venerem decentes
 fortis adoptat.
 Absonum namque est, ut in arma promptis
 nexili crinis religetur auro¹.

Axel Olrik oversætter det:

Bort fra Kæmpen
 med Kvindesmykker;
 bind selv om Hoved
 Slør af Guldvæv,
 eller giv din Husbond;
 han vil højt det skatte

og tyder det omtalte Smykke som et guldindvirket Baand (Lad), som Mændene i Vikingetiden ofte bandt om deres lange Haar².

Men bortset fra at saadanne Lad var almindeligt anvendt af Mænd i Vikingetiden, og endda af Folk man ikke kunde kalde blødagtige, — saa at det ikke af den Grund kunde forarge Starkad, at Dronningen vilde give ham det, — dækker denne Opfattelse næppe Saxos Ord. De omtalte Lad maa snarest have været Baand, der var vævede paa en Brikvæv³, medens Saxos Haarpynt sandsynligvis har været en af Guldtraad flettet Kvindehue. Det er da værd at overveje, om det ikke maa opfattes som et spranget Arbejde af Guldtraad⁴.

I 1921 blev der i en Mose under Gaarden Tegle i Time Sogn paa Jæderen fremdraget en Del Textiler, der af Udgiveren dateres til 3.—4. Aarh. eft. Kr.⁵. Blandt disse Sager fandtes et Stykke af en

¹ Saxonis Gesta Danorum, ed. J. Olrik & H. Ræder, p. 172.

² Danmarks Heltedigtning II, S. 25.

³ Hjalmar Falk: Altwestnordische Kleiderkunde, Kristiania 1919, S. 32. Muligvis er det Net af Guldtraad, Falk omtaler som fundet i en merovingisk Grav, ogsaa et spranget Smykke.

⁴ En spranget Hue nævnes i Folkevisen om Svend Felding, D. g. F. I, S. 416.

⁵ Dedekam, Stav. Mus. årsh. 1921—24, S. 3 og 16.

»Hoselæg« (Strømpeskæft), der er udført i Sprangteknik og foroven har en brikvævet Kant. Muligvis kan det Haarnet, der er omtalt udførligt nedenfor S. 42 f., henføres til samme Tid.

HJALMAR FALK er i sit bekendte Arbejde, *Altwestnordische Kleiderkunde*, kommen til samme Resultat som Brøndum-Nielsen, at den gamle Sprangteknik var uddød i Skandinavien, da den i senere Tid atter indførtes fra Syden. Saavel Fundene som de literære Vidnesbyrd kunde dog tyde paa, at dette ikke har været Tilfældet overalt. I hvert Fald fra det 14. Aarh. lader der sig fremdrage spredte Vidnesbyrd om Sprang, der viser, at Traditionen siden da ikke er bleven brudt.

Saaledes anfører EJLERT SUNDT¹, at der i en i 1328 optaget Taxt fra Bergen over en Del Løsøre nævnes en spranget Dug og et spranget Haandklæde. Lignende Vidnesbyrd fra 16. Aarh. har Elna Mygdal fremdraget fra Danmark². Der er sikkert ikke Tvivl om, at en systematisk Undersøgelse af Museerne i Forbindelse med en indgaaende Granskning af Testamenter og andre Dokumenter fra Middelalderen og Renæssancen, vilde forøge Materialet. Men en saadan falder uden for dette Arbejdes Rammer.

I 1911 erhvervede Dansk Folkemuseum (Nationalmuseets 3. Afd.) fra Kirke Hvalsø et 180 cm langt, 47 cm bredt Sprangarbejde, Fig. 2, der bærer Aarstallet 1707 samt Bogstaverne M K D gentaget flere Gange. Det maa sikkert anses for et dansk Arbejde og er det eneste af den Art, udført helt i hvidt³.

Endnu lever der efter Meddelelse fra kgl. Skovrider POUL LORENZEN, en gammel Kone, ANE JAKOBSEN i Gravlev ved Støvring, der har lært Tekniken ved Overlevering fra sine Forfædre⁴. Det er Hosebaand af samme Art som Fig. 3 hun fletter, og hun kalder Tekniken Linkning (Verb. linke). Arbejdet lægger hun tilrette ved at udspænde en Række Traade mellem en Stok, der er bunden til en Stoleryg, og et Dør-

¹ Bygningsskik paa Bygderne i Norge, S. 29.

² Elna Mygdal: Sprang; det her omtalte Inventar fra Svanholm af 22. Maj 1534 er aftrykt Danske Magazin 4. Rk. II, S. 11.

³ Elna Mygdal, anf. Skr., hvor Stykket er afbildet og beskrevet.

⁴ Brev til Margrethe Hald 7/10 1934.

haandtag. At ordne Garnet saaledes kaldes at »strinte« det. Naar Ordet Linkning enkelte Steder ogsaa bruges om Strikning, maa det sikkert forklares ved, at denne Teknik, som først langt senere er blevet kendt herhjemme, har laant Navnet fra en ældre, som var vigende. Den jydskse Hosebaandsfletning maa være ganske den samme, som Maria Collin omtaler fra Sverige, hvor Baandene kaldes pinnband, spedeband o. lign. Her skal i Korthed gives en Fremstilling af Methoden og tillige nævnes de vigtigste Mønstertyper indenfor Tekniken.

Sprang eller Slyng er en Fletteteknik, og Arbejdet udføres bedst i en Ramme, hvis det drejer sig om større eller bredere Stykker; men f. Ex. til Baand og Borter fordres kun de Hjælpemidler, som er til Raadighed i ethvert Hus. Ja, der kan i Virkeligheden, som det

vil fremgaa af det allerede sagte, flettes Sprang ganske uden Redskaber, blot det er muligt at fæste Traaden til et fast Punkt. Der findes fra de forskellige Lande Beskrivelser af mere primitive Arbejdsmaader,

Fig. 2. Spranget Stykke fra Kirke Hvalso.

hvoraf ses, at det i nogen Grad er en Skønssag, hvorledes man vil lægge Arbejdet tilrette¹.

Hvis Arbejdet foregaar i en Ramme, anbringes denne sædvanligvis i opret Stilling foran den arbejdende. Der opspændes først en Række lodrette Traade, der løber om et Par tynde Tværstænger eller eventuelt et Par stramt udspændte Snore, vandret i Rammen Fig. 4; deres indbyrdes Afstand maa være lidt større end det Maal, det færdige

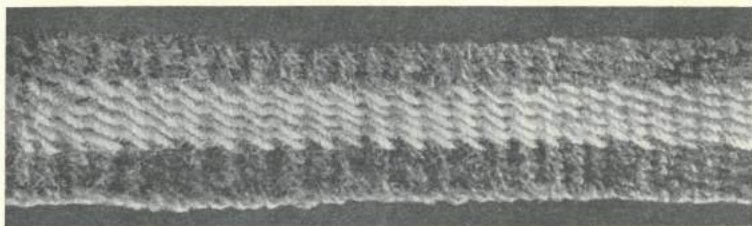

Fig. 3. Spranget Hosebaand. Dansk Folkemuseum.

Fletværk skal have. Den ene af de vandrette Stænger eller Snore maa kunne flyttes i Retning mod den anden; thi det fremadskridende Arbejde vil efterhaanden medføre en Stramning af Traadene, som generer, og de to Tværstænger maa da kunne nærmes til hinanden, saa at Traadenes Spænding mindskes. Der indlægges mellem Traadene et Par Pinde, saaledes at der dannes et Skel i Trenden². Dette kan f. Ex. gøres som Fig. 5 viser. De indskudte Pinde I—II ved Rammens Over- og Underkant vil da dele Trenden i to Lag, saa at der skiftevis gaar en Traad over og en under Pindene. Traadene sammenslynges nu efter bestemte Regler, saa at der dannes en Slags Slyngninger eller Masker, hvoraf der efterhaanden opbygges et netagtigt Stof. Maskerne tages op med Hænderne, og Fletningen begyndes i den Side af Rendingen, som ligger til højre for den arbejdende.

Først tager venstre Haand om et Parti af Traadene saaledes, at 2., 4. og 5. Finger skydes ind i Skellet, som dannes af Pind I,

¹ Se anf. Skrifter. Zeitschr. f. Ethnol. 1914, S. 825 viser en Kvinde, der har opfæstet Traaden under Loftet i Stuen og holder Kæden stram ved at sætte Fødderne paa en Stok, der er fastgjort forneden.

² Skellet er Betegnelsen for det Mellemlum, der bliver mellem Trendens Traade, naar disse opdeles regelmæssigt i to Lag, paa Fig. 5 er det markeret ved Pind I—II.

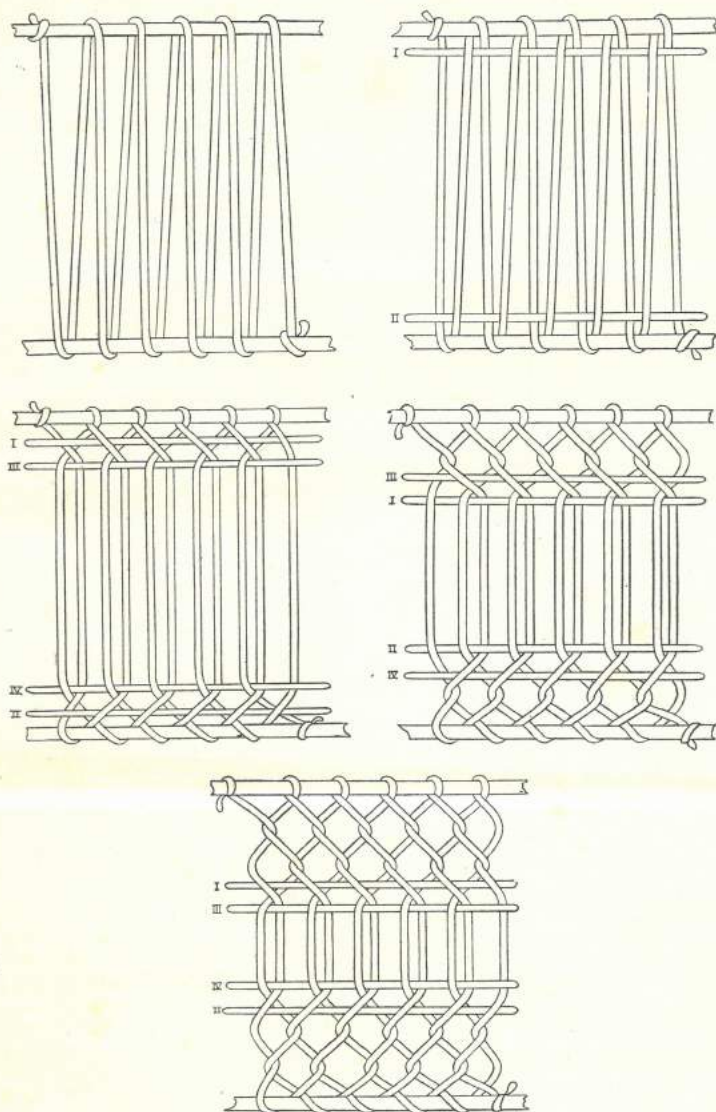

Fig. 4—8. Sprangteknikens Grundformer.

medens Tommelen holder paa Overtraadene fra Forsiden, og tredje Finger lægges bagom Undertraadene¹. Det er en Regel, at alle

¹ Nogle finder det bekvemtest at have 2., 3., 4. og 5. Finger i Skellet. Finger-numrene regnes som ved Klaverspil, Tommelen Nr. 1.

Traadene, som ligger over Stangen, skal under, og alle Undertraadene op, naar der flettes en Omgang; men Skiftet foregaar saaledes, at en Overtraad kommer til at ligge paa skraa over to Undertraade, inden den gaar ned i Underskellet.

Grebene for højre Haand er følgende:

a) Højre Haands 1. og 3. Finger tager yderste Overtraad, som derpaa maa glide ind i Haanden imellem 2. og 3. Finger.

b) 1. og 3. Finger tager Overtraad Nr. 2, som ogsaa lægges ind imellem 2. og 3. Finger.

c) Med 1. og 2. Finger tages yderste Undertraad op, saa den kommer til at ligge foran paa 2. Finger.

d) 1. og 3. Finger tager om Overtraad Nr. 3 og denne glider ind mellem 2. og 3. Finger.

e) 1. og 2. Finger tager Undertraad Nr. 2 op, og denne lægges foran paa 2. Finger, og saaledes fremdeles hveranden Over- og Undertraad til Maskerækken er fuldført. Det maa bemærkes, at Slyngningen af sidste Traad bliver unormal, men Skema 6 viser, hvorledes dens Beliggenhed bliver. Til Slut ligger alle Traadene i højre Haand og dennes Pegefinger i Skellet; men den afløses af en Stang eller Strikkepind, Fig. 6, III, som trykkes op imod Fletværkets Overkant.

Det er imidlertid klart, at naar Traadene ligger fast ved begge Grænser, vil en Sammenslyngning ogsaa virke nedenfor den arbejdendes Hænder, og det er netop en af Methodens Fordele, at den er dobbeltvirkende, og derfor indlægges endnu en Pind, Fig. 6, IV, som klemmes ned mod Underkanten for at holde Maskerne paa Plads der, og Traadslyngningerne vil da vise sig som en Række Masker ganske svarende til de øverste men i omvendt Stilling. Den nye Omgang begynder atter i højre Kant. Traadene tages op i venstre Haand som først beskrevet. Fig. 6 viser, at der nu ligger to Undertraade yderst i højre Kant. Grebene bliver saaledes:

a) Med højre Haands 1. og 3. Finger tages den yderste Overtraad, som lægges ind mellem 2. og 3. Finger.

b) 1. og 2. Finger tager yderste Undertraad op, og den lægges foran paa 2. Finger.

c) Næste Overtraad føres med 1. og 3. Finger ind mellem 2. og 3. Finger.

d) Den følgende Undertraad tages med 1. og 2. Finger og lægges foran paa 2. Finger. Saaledes fortsættes Omgangen ud.

Nu kan Pindene I og II uddrages og anbringes som Fig. 7 viser, og hveranden Omgang vil begynde som den først beskrevne, hveranden som den sidste.

Ved fortsat Arbejde vil nu Fletværket opbygges fra begge Sider, saa at der dannes to symmetriske Halvdele. Efter sidste Omgang trækkes en Traad igennem Skellet for at hindre Maskerne i at løbe op.

En endnu smukkere Form for Afslutning af Arbejdet vil ses af Skemaet Fig. 13, der viser Borum Æshøjnettets Mønster. I Nettets vandrette Symmetriaxe ligger Lukningen e—f, der er dannet af en Række Løkker, hvoraf den ene stadig er trukken igennem den anden, den anden gennem den tredje o. s. v. (jfr. Fig. 16). Lukningen minder lidt om Hækling, og det er i hvert Fald meget bekvemt at trække Maskerne igennem paa denne Maade med en Hæklenaal.

Skemaerne Fig. 4—8 viser kun Tekniken i dens Grundform, den allersimpleste Form for Maskedannelse, der, om man vil søge et Lighedspunkt i en anden Teknik, kan sammenlignes med en Retmaske i Strikning. Der kan imidlertid ved Variation i selve Traadslyngene dannes forskellige Masketyper, hvorved der gives Mulighed for Afvexling i Mønstrene.

Dobbeltslag forekommer, naar Grundslaget følges af endnu en Drejning paa samme Traadpar, Fig. 9.

Gennembrudt Sprang. Her udføres Fletningen saaledes, at der i Netværket dannes Spalter eller »Huller«, og disse fremkommer ved Anvendelsen af et særligt Greb, som løser en Maske op i den foregaaende Omgang. Sammenstillingen af større eller mindre »Huller« danner Mønstret, Fig. 10. Til denne Type hører Nettet Fig. 15—16.

Ret og Vrang. Mønstrene dannes ved at Traadslyngningerne skiftevis lægges i højre- og venstregaaende Retning. Virkningen er ikke ganske ulig Strikning ret og vrang, Fig. 11. Paa denne Maade er Strømpeskaflet i det norske Teglefund udført, og Maskelægningen er foretaget saaledes, at Mønstret danner Trekanter.

Endelig skal her, efter LUISE SCHINNERER, vises en Prøve paa en koptisk Methode, Fig. 12, hvorved fremmede Traade af afvigende Farve kan indføres i Fletværket.

Alle ovennævnte Metoder kan give nye Virkninger ved Brug af forskelligt farvet Garn.

Alene ved Brugen af Grundslaget og Garn i to Farver er det mu-

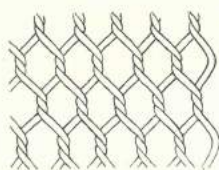

Fig. 9. Dobbeltslag.

Fig. 10. Gennembrudt Mønster.

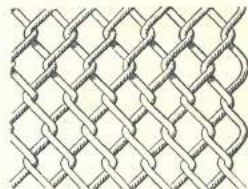

Fig. 11. Ret og Vrang.

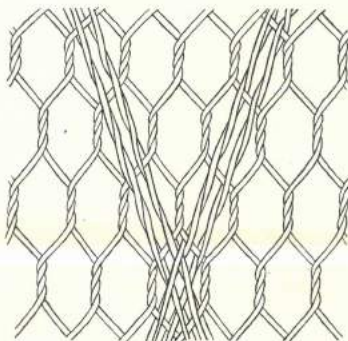

Fig. 12. Koptisk Mønster.

ligt at skabe en Mængde Mønstre, som kan dannes af Pletter, Kiler, Skraastriber eller Striber paa langs eller tværs af Kæderetningen.

En Ejendommelighed, der, saavidt vides, ikke kendes fra andre Arbejder af denne Art, frembyder det sprangede Baand, der er afbildet som Fig. 14. Her griber »Slynget« nemlig ind over tre Traade. Baandet, der tilhører Herning Museum, stammer fra Hoven Sogn, Nørre Horne Herred og maaler 85 cm i Længden, 7,5—10 cm i Bredden. Til Kanten er anvendt en mørkegraa Uldtraad, medens Midtpartiet er udført af lakrødt og lysegraat Uldgarn.

Borum Æshøjnettet, Fig. 13, indeholder kun Grundslaget og Dob-

beltslaget samt en Maskeform, der afviger ganske fra de ovenfor nævnte. Skønt Nettet tilsyneladende er meget klart i Mønstrer, forekommer det saakaldte gennembrudte Mønster med den egentlige

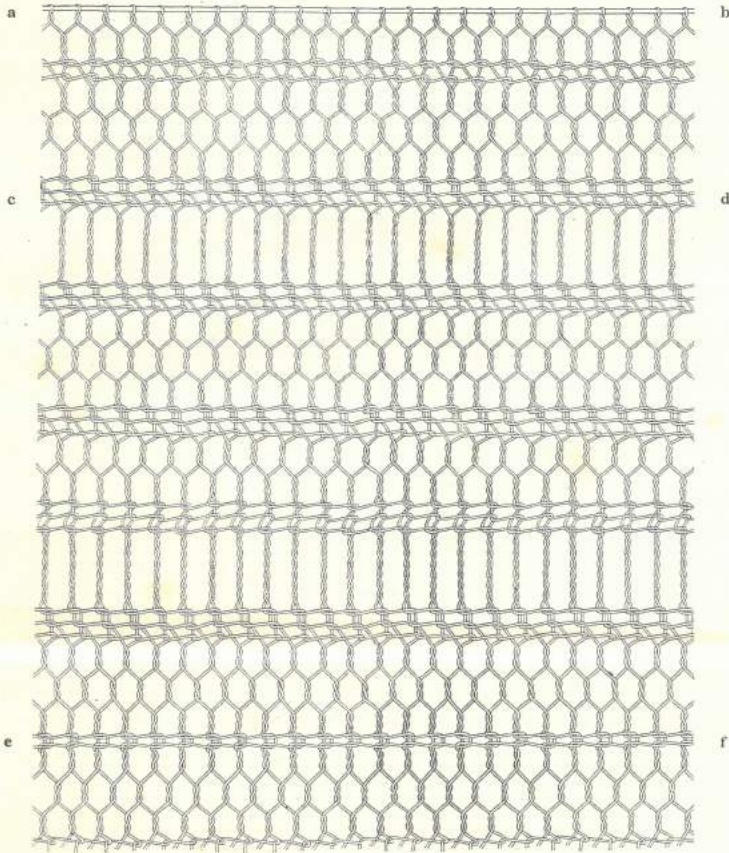

Fig. 13. Skematisk Gengivelse af Borum Æshøjnettets Mønster.

»Huldannelse« ikke. De mest aabne Borter, hvor Traadene danner Rækker af fine, lodrette Snoninger, er blot en Fortsættelse af Dobbelt-slagene, der varer ved indtil 4—5 Omgange. De 6 tværgaaende Rækker, som c—d, er dette Nets Ejendommelighed, og denne Form for Maskedannelse forekommer ikke i noget hidtil kendt dansk Arbejde; ikke heller omtales den, saavidt vides, i noget andet Lands Litteratur om Sprang.

Fig. 1, efter et Fotografi, viser, at Nettet i Kanterne er gennemtrukket af to svære Snore. Den ene er 82 cm lang, den anden 60 cm. Ved den ene Ende af den korteste Snor sidder tilknyttet en Stump, der aabenbart er reven af den tilstødende Snor, som engang har været knyttet til her. Disse to Snore er efter alt at dømme de to vandret opbundne Snore, som under Nettets Fremstilling har baaret Traadene, og om hvilke de har ligget i den Stilling, Tegningen viser i Linien a—b. Af Fig. 1 ses, at Nettet ved den ene Ende er trukket sammen, saa at Maskerne ligger ganske tæt om Snoren, der er knyttet i Knude. Derefter er Snorene trukket ned igennem Nettets Sidekanter og ender i Hjørnerne. Her møder de Snoren, som har ligget ved den anden Længdegrænse og holdt Maskerne der. Nettet maaler nu paa denne Led ca. 20 cm, og ved den ene velbevarede Sidekant 21 cm. Det bestaar af 158 Længdetraade, der er venstrespundne og højretvundne. Det er ret fint og haardt tottraadet Garn af usædvanlig jævn Spinding. Kantsnoren er af sexdobbelt, ligeledes venstrespundet og højretvundet Garn, der er af noget grovere og mere ujævn Spinding.

Ved en Gennemgang af Textiler, fundne i forskellige danske Moser sammen med Lig, fandtes endnu et Haarnet Fig. 15, der er af stor Interesse. Om dets Proveniens er Oplysningerne desværre særdeles mangelfulde. Det var opsat paa en Tablet af Pap, hvorpaa det aabenbart har siddet i lang Tid, og paa Tabletten var noteret: »Laa sammen med Dronning Gunhild«. Herefter skulde man synes berettiget til at antage, at det var fundet sammen med det 1835 i Haraldskjær Mose, Skibet Sogn, Tørrild Herred, fremdragne Kvindeligt, som N. M. PETERSEN antog for Liget af den norske Dronning Gunhild, der efter Jomsvikingsagaen blev druknet i en Mose i Nærheden af Kongsgaarden¹. Haarnettet nævnes dog ikke, hverken i den mellem Museet og de stedlige Autoriteter vekslede Korrespondance eller i Museets Accessionsprotokol. Ej heller omtales det i den af Oldsag-Comiteen udgivne Beretning om Fundet². Da imidlertid den i Beretningen S. 164 omtalte,

¹ Udsigt over den norske Dronning Gunhildes Levnet, Annaler for nordisk Oldkyndighed 1836—37, S. 80 ff. Paa Grundlag af senere Mosefund gendrev J. J. A. Worssaae N. M. Petersens Opfattelse, Hist. Tidsskr. III, 1842, S. 249 ff., IV, 1843, S. 253 ff.

² Bemærkninger om et Fund af et mumieagtigt Kvinde-Lig i en Mose ved Haraldskjær i Jylland; ved Oldsag-Comiteen, Annaler 1836—37, S. 159 ff.

Pl. V, 3 afbildede Snor var opsat paa Tabletten sammen med Nettet, Fig. 15 øverst, er det dog muligt, at Haarnettet virkelig hører til Haraldskjærfundet. I saa Fald maatte man efter de andre ved Liget fundne Tøjer være berettiget til at datere Fundet til samme Tid som det store Fund fra Thorsbjerg Mose og det norske Teglefund. Men Dateringer ud fra Textiler alene er, som ogsaa DEDEKAM fremhæver, ikke fuld-

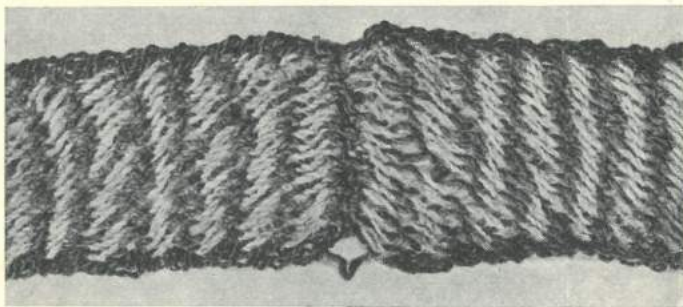

Fig. 14. Spranget Krukkebaand. Herning Museum.

kommen sikre. Der synes dog ikke at være Grund til at tvivle om, at Haarnettet virkelig stammer fra Jernalderen.

Tekniken er Sprang, og Nettet er flettet af fint enkeltspundet Garn, som er spundet til venstre. Stykket maaler i den Stilling, hvori det er afbildet 19×24 cm, og at lidt over Halvdelen af det er til Stede fremgaar af, at den afsluttende Midtlinie, der er saa karakteristisk for hele Arbejdsmaaden, er bevaret og kendelig ved de over hinanden trukne Løkker, der gaar i en Linie vinkelret paa Kæderetningen.

Fotografiet Fig. 15 viser et Brudstykke af denne Lukning, og Tegningen Fig. 16 giver en skematisk Fremstilling af samme. Det oprindelige Traadtal og den fulde Bredde er imidlertid bevaret, idet det er Nettets Sidekanter, som er syede fast til det vævede Baand.

Nettets Traade har under Fletningen hvilet over to vandret opspændte Snore, saaledes som allerede omtalt ved Borum Æshøjnettet. Her har tillige i de tre først flettede Omgange været indlagt Snore, der siden er trukne sammen, saa at de nu ligger som koncentriske Cirkler. Dette medfører, at Nettets Sidekanter kommer til at ligge i

hinandens Forlængelse, saa at de naturligt følger en traadret Kant paa det vævede Baand, hvortil de er syede. Noget ganske tilsvarende er foretaget med Nettet fra Borum Æshøj, men det fremgaar mindre

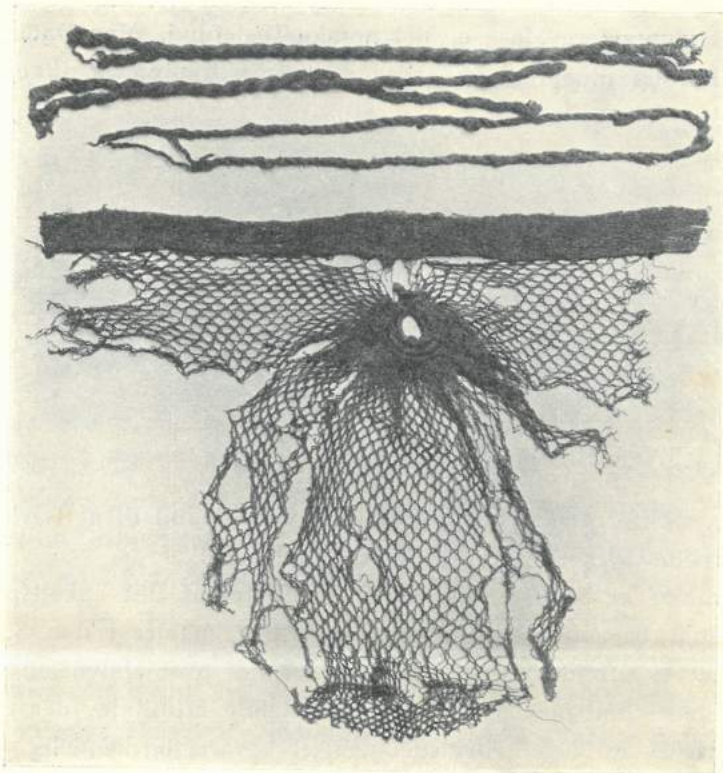

Fig. 15. Haarnet fra Haraldskjær Mose(?).

tydeligt af Billedet, da dette Net paa Grund af Formen ikke kan bredes plant ud.

At de to Stykker har været beregnede til samme Brug er derfor sandsynligt; og selv om Borum Æshøjnettet gør Indtryk af at have været af lidt mindre Maal, er Afvigelsen dog ret ubetydelig. Fra Traadenes Omdrejning om Snoren til den afsluttende Linie i Nettet vandrette Midte maaler Æshøjnettet 9—11 cm, medens dette maaler 13,5 cm. Paa sidstnævnte er de først flettede Omgange, som omslutter Snorene, blot flettede i Grundslaget, derefter indføres Mønstret, der

gennemføres ens indtil de sidste 3—4 Omgange før Lukningen, disse sidste er ligeledes flettede i Grundslaget. Det Mønster, som er anvendt til Nettet Fig. 15, tilhører den Type, der her er kaldt »gennembrudt Sprang«, og det er ret enkelt i sin Art. Det er opbygget af fire Maskerækker, hvoraf to og to er ens i Udførelsen. Første Række

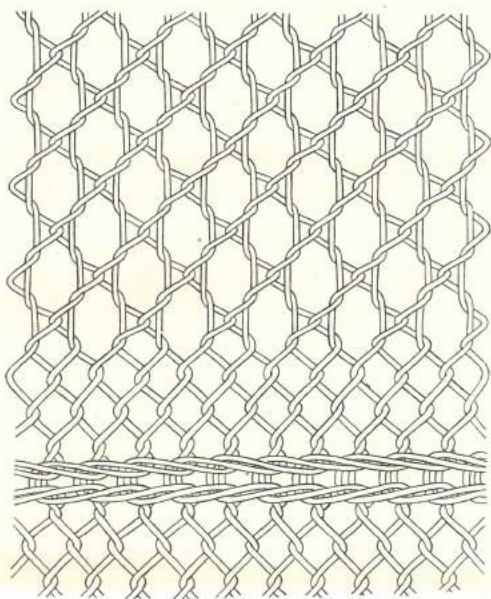

Fig. 16. Mønsteret i Nettet Fig. 15.

bestaar blot af Grundslaget, og i den næste Omgang er hveranden Maske ligeledes et Grundslag, medens hverandet Greb tager en Maske op i den foregaaende Omgang, saa at der dannes et »Hul« i Fletværket. Tredje Række er som første og fjerde som anden, blot med den Afvigelse, at »Huldannelsen« skal ligge ud for den Maske, som i anden Omgang blev taget i Grundslaget. Det er sandsynligt, at den bevarede Del af Nettet er den, som har ligget øverst, mens Fletningen blev udført. Den nederste Del i et Stykke Sprang har i Reglen Tilbøjelighed til at blive fastere i Maskerne end den øvre, og det lille Stykke af Nettet, som ligger mellem Fletværkets vandrette Midtlinie og den afrevne Grænse, er betydelig fastere og mere sammentrykket i Maskerne.

Nettet har den smukke gyldenbrune Farve, som undertiden forekommer paa Textiler i Mosefundene, bl. a. paa et Stykke i Corse-litzefundet.

Ved Nettet laa tre Stykker Snore af samme Farve. Den ene er ca. 46 cm lang og tvundet til højre. Den er dannet af to Streng, der hver især bestaar af flere totvundne Traade. De to andre Stykker maaler henholdvis 20 og 25 cm i Længde. De bestaar ligeledes af to Streng, hver indeholdende ca. en halv Snes Traade, men disse er enkelte og samtidig drejede sammen i en Streng i højregaaende Retning, medens den sidste Tvinding ligger til venstre.

H. C. BROHOLM et MARGRETHE HALD:

DEUX OUVRAGES DE TRESSAGE (SPRANG) DANS DES
TROUVAILLES PRÉHISTORIQUES DANOISES

Dans la célèbre sépulture féminine de l'âge du bronze qui fut découverte en 1871 dans le tumulus de Borum Aeshøj, à l'Ouest d'Aarhus, on trouva, avec un certain nombre d'autres ouvrages de tissage, un réseau pour cheveux habilement fabriqué et exécuté suivant une technique de tressage que l'on désigne ordinairement dans la littérature scandinave par le terme de «Sprang», emprunté à l'allemand, mais dont les noms scandinaves sont «bregding», «linkning» ou «slyng»¹ (p. 31, fig. 1).

Le travail s'exécute au mieux dans un cadre où le fil qu'on doit employer est enroulé autour de deux tiges minces ou autour de deux forts lacets qui sont tendus horizontalement et parallèlement dans le cadre. Par un entrelacement des fils opéré suivant des règles déterminées on forme deux moitiés symétriques, car la méthode a un double effet, au-dessus et au-dessous de la ligne médiane du tissu, et elle donne des résultats si réguliers que même des erreurs commises se trouvent reproduites. Dans l'axe horizontal de symétrie le tressage se termine, et il faut opérer ici une fermeture, qui est formée d'une série de boucles dont la seconde est tirée à travers la première, la troisième à travers la seconde, et ainsi de suite (p. 41 seq., fig. 13 et 16). En terminant, on tire parfois simplement un fil à travers la ligne médiane.

On n'a conservé que très peu d'ouvrages danois exécutés avec cette technique, bien qu'elle ait été en faveur non seulement dans les temps préhistoriques, mais, comme le prouvent des témoignages littéraires, au moyen âge et dans la Renaissance. Elle s'est même conservée jusqu'à nos jours dans des coins retirés du Danemark pour le tressage des jarrettières. Il ne nous reste dans les trouvailles danoises datant de la préhistoire que deux ouvrages de ce genre, que nous allons décrire.

Le réseau du tumulus de Borum Aeshøj est fait d'un fil de laine très fin, à deux filets, qui a été filé à gauche et tordu à droite. Le filage est

¹ Nordiske Fortidsminder (Antiquités scandinaves) II, p. 215 sqq. Luise Schinnerer: Antike Handarbeiten. Hans Dedekam: Hvitsöm fra Nordmör (1914).

DEUX OUVRAGES DE TRESSAGE (SPRANG)

d'une régularité peu commune. Les bordures serrées qui courent transversalement constituent la particularité distinctive de ce réseau. Ce type de formation de mailles ne s'observe pas dans les autres pièces danoises. Les bords du réseau sont traversés par deux lacets épais de fils sextuples, filés à gauche, qui sont un peu plus gros au filage que ceux du réseau lui-même. Ils ont respectivement 82 et 60 cm. de long. A l'extrémité du lacet le plus court se trouve un tronçon qui a été visiblement arraché au lacet adjacent, lequel s'attachait ici autrefois. Ces lacets sont certainement les deux lacets horizontalement tendus qui portaient les fils lors de la fabrication du réseau.

Tandis que le réseau de Borum Aeshøj se date certainement de l'ancien âge du bronze, la datation de l'autre pièce est un peu douteuse et l'on peut également élever des doutes sur sa provenance. Elle doit être entrée au Musée National il y a de nombreuses années; on la trouva en 1934 conjointe à un certain nombre de textiles qui avaient été découverts en 1835 dans la tourbière de Haraldskøer, près de Vejle, auprès d'un cadavre de femme. Il est vraisemblable qu'elle appartient véritablement à cette trouvaille. Elle doit donc, à en juger par les autres pièces de vêtement, être rapportée plutôt à l'époque des invasions. Mais comme on n'a trouvé sur le cadavre aucune espèce de parure, et que les pièces de vêtement découvertes dans la tourbière sont très difficiles à dater, on ne peut dire que la datation soit parfaitement assurée. P. 44, fig. 15.

Le réseau est fait d'un fil fin, filé isolément dans le sens de la gauche; il mesure 19×24 cm. La technique est celle du «Sprang», et comme la ligne médiane terminale, qui est caractéristique de tout ce mode de travail, a été conservée en partie, on peut dire que nous avons un peu plus de la moitié de la pièce. Les fils du réseau ont reposé au cours du tressage sur deux lacets étendus horizontalement, comme on l'a déjà signalé dans le réseau de Borum Aeshøj. Dans le cas qui nous occupe ici on a, de plus, dans les trois premiers tours du tressage, inséré des lacets qu'on a ensuite réunis, de sorte qu'ils forment maintenant des cercles concentriques, d'où il résulte que les bords latéraux du réseau en viennent à se trouver dans la prolongation l'un de l'autre, de sorte qu'ils suivent naturellement une bordure en ligne droite sur la bande tissée à laquelle ils sont cousus. Quelque chose d'analogue a été fait dans le réseau de Borum Aeshøj; mais ce travail y apparaît moins clairement, car il ne se laisse pas étendre en surface unie.

Il est donc vraisemblable que les deux pièces ont été destinées au même usage, et bien que le réseau de Borum Aeshøj fasse l'impression d'avoir été de dimensions un peu moindres, la différence est fort insignifiante. Depuis la torsion des fils autour du lacet jusqu'à la ligne terminale dans

DEUX OUVRAGES DE TRESSAGE (SPRANG)

le milieu horizontal du réseau, la pièce d'Aeshōj mesure 9—11 cm., tandis que celle que nous considérons ici mesure 13 cm. Dans cette dernière les premiers tours qui environnent les lacets, sont simplement tressés de la manière la plus ordinaire; ensuite on introduit le modèle, qui est exécuté de façon uniforme jusqu'aux derniers 3—4 tours avant la fermeture, lesquels sont tressés de la même manière qu'au début. Le modèle est fort simple en son genre et formé de quatre séries de mailles dont l'exécution est identique de deux en deux. Il est vraisemblable que la portion conservée du réseau est celle qui se trouvait à la partie supérieure quand on exécutait le tressage. La partie inférieure d'un tissu de «Sprang» a généralement une tendance à se tenir plus fermement dans les mailles que la partie supérieure, et la petite pièce de réseau qui se trouve entre la ligne médiane horizontale du tressage et la bordure arrachée, est notablement plus solide et plus resserrée dans les mailles. Le réseau a une jolie couleur brun doré. On trouva auprès de lui 3 morceaux de lacet de même couleur. L'un mesure environ 46 cm. de long; il a été tordu vers la droite, et il est formé de deux cordes dont chacune se compose de plusieurs fils tordus deux à deux. Les deux autres morceaux mesurent respectivement 20 et 25 cm. et se composent également de deux cordes comprenant une dizaine de fils; mais ceux-ci sont simples et en même temps tordus ensemble en une corde dans le sens de la droite, tandis que le dernier torde-ment est dirigé vers la gauche.
